

Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 80.033.2025
про присудження ступеня доктора філософії
Рижик Марії

Здобувачка ступеня доктора філософії Рижик Марія, 1998 року народження, громадянка Російської Федерації, освіта вища: у 2021 році закінчила «з відзнакою» магістратуру Санкт-Петербурзького державного університету за спеціальністю «Релігієзнавство». Аспірантка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, виконала акредитовану освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за галуззю знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 033 «Філософія».

Разова спеціалізована вчена рада, що утворена наказом Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України, м. Одеса від 14 травня 2025 року № 995-18, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради:

Готинян-Журавльової Віталії Віталіївни, доктора філософських наук, доцента, в.о. завідувача кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Рецензента:

Карпенко Мирослави Вікторівни, кандидата філософських наук, доцента кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Офіційних опонентів:

Атаманюк Зої Миколаївни, доктора філософських наук, професора, професора кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Бойко Анжели Іванівни, доктора філософських наук, професора, завідувача кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету,

Бродецької Юлії Юріївни, доктора філософських наук, доцента, професора кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,

на засіданні «03» липня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» Рижик Марії на підставі публічного захисту дисертації «Трансформація міфологічної свідомості у сучасному суспільстві (на матеріалі індійської «нової міфології»)» за спеціальністю 033 «Філософія».

Дисертацію виконано у Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Науковий керівник: Голубович Інна Володимирівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою. У ній містяться нові науково обґрунтовані результати дослідження. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі вперше здійснена комплексна філософська експлікація сутнісних характеристик та напрямків трансформації міфологічної свідомості в сучасному соціумі на прикладі індійської «нової міфології». Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достовірними, аргументованими й належним чином обґрунтованими. Представлені в роботі наукові результати є особистим внеском здобувачки. Актуальність теми зумовлена необхідністю осмислення ролі міфологічної свідомості в сучасному глобалізованому суспільстві, де міф не зникає, а трансформується відповідно до нових культурних і соціальних умов. У центрі дослідження – феномен індійської «нової міфології» як однієї з найбільш значущих репрезентацій трансформацій міфологічної свідомості у міжкультурній площині. Цей феномен ще не перебував у полі уваги вітчизняної філософської науки, проте саме Індія пройшла через складний і суперечливий процес деколонізації, який сьогодні відбувається і в Україні. Таким чином, дана робота сприяє глибшому вивченню теми та може бути використана для розробки відповідних навчальних курсів і в подальших наукових дослідженнях.

Дисертаційна робота має традиційну структуру та містить анотації українською та англійською мовами, вступ, 4 розділа, висновки до кожного розділу та загальні висновки, список використаних джерел (163 найменування). Загальний обсяг складає 184 сторінки. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від № 44 від 12 січня 2022 р. із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21 березня 2022 р., №502 від 19 травня 2023 року та №507 від 03 травня 2024 та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31 травня 2019) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Здобувачка має 14 наукових публікацій, з них 5 відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії (статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України), 9 – тези доповідей на наукових та науково-практичних міжнародних та вітчизняних конференціях. Зокрема:

Наукові публікації у фахових виданнях України:

1. Ryzhik M. Mythological Images in Modern Indian Literature: Philosophical Analysis. *Дόξα / Докса*, 2023. Вип. 2(40). С. 108–117. DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.2\(40\).307205](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.2(40).307205)

2. Ryzhik M. T. Devdutt Pattanaik's Interpretation of Hindu Philosophy: Tradition Continuation or Spiritual Crisis? *Перспективи. Соціально-політичний журнал*, 2024. Вип. 1. С. 109–117. DOI: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.1.15>

3. Ryzhik M. Hindu Religious and Philosophical Concept in Context of Globalization and Multiculturalism: "Jivatman". *Схід*, 2024. Т. 6, Вип. 2. С. 64–72. DOI: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.629>

4. Ryzhik M., Golubovych I. Transit of Hindu Mythology: Role of Biographical Method in Multicultural Landscape. *Схід*, 2024. Т. 6, Вип. 3. С. 58–64. DOI: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.638> (авторський внесок М. Рижик складає 50%)

5. Рижик М. Бізнес-сутра Девдатта Паттанаїка у контексті трансформації міфологічної свідомості в Індії: філософський аналіз. *Грані : науково-теоретичний альманах*, 2024. Т. 27, № 4. С. 51–58. DOI: <https://doi.org/10.15421/172476>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Ryzhik M. Leadership in Business Through the Hindu Prism in the Works Of Devdutt Pattanaik. *10 Уйомовські читання (2022) : матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2022. С. 60–63. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/cedd0ca8-099d-4e78-b5c1-7f20aeb9c846>

7. Рижик М. Т. Актуальність індійських епосів у наші дні (на прикладі творчості Девдатта Паттанаїка). *Матеріали Всеукраїнської конференції студентів і аспірантів «XXIII наукові читання пам'яті Георгія Флоровського»*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 19–21. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/7a26b86e-7b07-4649-8854-be84be102813>

8. Ryzhik M. Hindu Philosophy, Mythology and Business: an Innovative Approach by Devdutt Pattanaik. *The current stage of development of scientific and technological progress '2024 : conference proceedings*. Karlsruhe : Sergeieva & Co, 2024. No. 1 (31). P. 97–99. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-1783.2024-31-00-010>

9. Ryzhik M. Transformation of Religious and Philosophical Paradigms in Society: Insights From “Dune” By F. Herbert. *Organization of scientific research in modern conditions* ‘2024 : conference proceedings. Seattle : ProConference in conjunction with KindleDP, 2024. No. 1 (23). P. 151–154. DOI: <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2024-23-00-003>

10. Рижик М. Актуальність духовних цінностей та релігійних поглядів в умовах мультикультуралізму: аналіз роману Ф. Герберта «Дюна». *Глухівські історико-філософські читання: збірник наукових праць*. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 201–202. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/345602e6-e367-4f95-84a9-abc86fd97fb5>

11. Ryzhik M. Evolution of Mythological Consciousness in Indian Socio-Cultural Space. *The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2024 : International scientific conference (Kyiv, 18–19 April 2024)*. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2024. С. 492–495. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/bc2ca654-36dc-4596-b872-2d548bddc0dc>

12. Рижик М. Метаморфози сучасної індійської філософії: онтологія буття. *Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект : Матеріали X міжнародної науково-теоретичної конференції (21–22 берез. 2024 р., м. Черкаси)*. Черкаси : ЧДТУ, 2024. С. 74–76. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/7e5b28c0-48d8-4c83-8fd1-e478e3f8bflc>

13. Ryzhik M. New Interpretation of Hindu Philosophy: Cultural Preservation or Modernization of Ancient Wisdom. *IV Верниковські читання (2024): Матеріали Наукових читань пам'яті Марата Верникова*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2024. С. 90–93. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/4f8b3355-4f61-4cef-b388-c9f889a70d0e>

14. Ryzhik M. Interaction between Indian mythology and relevant socio-cultural challenges in modern society. *XII Уйомовські читання (2024)*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2024. С. 52–53. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/3187f59c-e878-497c-9c72-13ee251a25e4>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Карпенко Мирослава Вікторівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Дисертація містить положення, які потребують уточнення. Наприклад, на сторінці 61 стверджується, що міфологічна свідомість є однією з форм суспільної свідомості. Це твердження є вельми розпливчатим, тому що не містить в собі можливості змістовно розкрити особливості цієї форми соціальної свідомості в порівнянні з іншими формами суспільної свідомості. Доцільно було б порівняти міфологічну

свідомість з відповідними їй формами суспільної свідомості – релігійною і філософською, щоб виявити, чим вони відрізняються одна від одної, а саме – в чому полягає природа кожного з цих видів духовного буття людини.

2. У дисертації зустрічаються деякі твердження, що знижують чіткість викладу змісту роботи. Наприклад, це стосується того, що говориться про індивідуальну міфотворчість. Справа в тому, що міфологічний світогляд виник зі специфічних життєвих умов первісного суспільства, він був безособовим, колективним і сакральним за змістом. З цього видно, що безособовість і пов'язане з нею сакральне наповнення міфу, тобто його духовний зміст і виражають справжню природу міфу, відповідно, міфотворчість може бути лише безособовою. Міфотворчість принципово не може бути індивідуальною. Те, що називають індивідуальною міфотворчістю є псевдоміфотворчістю, тому що міфи, породжені індивідуальною свідомістю, не можуть мати сакрального змісту. З великою натяжкою індивідуальну міфотворчість можна пов'язати з фольклором, в якому з'являються зародки індивідуальної творчості, специфіку якої виражає продукування художньої форми вираження міфу.

3. В тексті дисертації є висловлювання, які мають принциповий характер, але логічно не впливають з попередніх положень (Див. : с. 68, с. 69, с. 70).

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Матеріалом дослідження обрано індійську «нову міфологію», яку авторка цілком обґрунтовано порівнює з сучасними версіями нової міфотворчості у західній культурі. Приклади містяться у підрозділі 2.2 («Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса, «Володар кілець» Дж. Р. Р. Толкіна, «Янголи і демони» Д. Брауна, «Голодні ігри» С. Коллінз, цикл книг «Персі Джексон та Олімпійці» Р. Ріордана, романи «Пісня Ахілла» й «Цирцея» М. Міллер та ін.), а також у підрозділах 3.1 та 3.2 (цикл книг Ф. Герберта «Дюна»). Проте здійсненому аналізу бракує деталізації та чітко артикульованих критеріїв порівняння. Хотілося б бачити глибокий компаративний аналіз «нової міфології» Індії та неоміфологічних процесів в інших культурах – особливо цінним виглядав би огляд неоміфологічних тенденцій у сучасній українській культурі.

2. У підрозділі 2.1 дисертантка вживає поняття «міфологічна свідомість» та «міфологічний світогляд». На наш погляд, у цьому розділі змістовне розмежування між цими важливими для представленого дослідження поняттями проведено недостатньо послідовно.

3. На наш погляд, в розділі II доцільно було б приділити увагу трансформації аксіологічних елементів (цінностей) в межах нової міфології. Це дозволило б виразно показати вплив на суспільство «нової міфології».

4. Вважаю доцільним зауважити, що в розділі III один підрозділ (3.2) повністю присвячений «бізнес-сутрі» Д. Паттанаїка. Водночас, на мою думку, інші важливі аспекти – зокрема освітній, виховний та світоглядно-ціннісний потенціал індійської «нової міфології» – у розділі окреслені менш розгорнуто. Було б доцільно рівномірніше розподілити акценти, зважаючи на важливість освітньо-культурного виміру міфу в сучасному соціумі.

5. Дисертантка в розділі IV звертає увагу на термінологічну плутанину, присутню при трактуванні Д. Паттанаїком таких понять та категорій, як «Атман», «Параматман», «дживатман», «джива» та ряд інших. В якості поради: варто було б створити порівняльні таблиці і це додало б ясності розуміння цих понять в різних школах та в різні історичні періоди їхнього дослідження.

Бойко Анжела Іванівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. У підрозділі 1.1 представлено широке коло міждисциплінарних інтерпретацій та класифікацій міфу, які авторка розглядає у західному та українському контекстах. Дисертантка дуже ретельно й послідовно презентує ідеї обраних вчень, приділяючи особливу увагу сучасним класифікаціям міфологічного корпусу, створеного в різних культурних просторах (зокрема праці Е. Чапо, П. Коена та ін.). Але в цьому фактологічно насиченому огляді не вистачає власної дослідницької позиції, що надає тексту дещо реферативного характеру. Доцільним було б частіше включати авторське бачення, що дозволило б продемонструвати особистісну аналітичну позицію дослідниці та краще аргументувати вибір теоретичних засад.

2. Викликало питання розміщення методологічного блоку в підрозділі 1.3. Здається не зовсім логічним залишати методологію наприкінці першого розділу. Доцільно було б або винести цей підрозділ на початок першого розділу, або змінити його назву, щоб структура виглядала більш узгодженою.

3. Доцільно було б чіткіше окреслити авторське розуміння ключових понять дослідження – таких як «міф», «міфологія» та «міфологічна свідомість». В дисертаційній роботі ці терміни переважно розглядаються через огляд наукових підходів, без достатнього акценту на власній інтерпретації. Водночас, саме усвідомлене й послідовне трактування цих понять дає змогу вибудувати внутрішньо узгоджену концептуальну рамку дослідження. Тому було б доцільно чітко визначити, що саме авторка має на

увазі під цими категоріями, у чому полягає їхня відмінність і як вони функціонують у контексті обраної теми. Це посилює аргументацію та надає дослідженню більшої теоретичної визначеності.

4. Одна з переваг цієї змістовної дисертаційної роботи – увага до гендерної проблематики та питань фемінізму, які маніфестуються через індійську «нову міфологію». Ця проблематика висвітлюється у підрозділах 3.1 (зокрема на с. 90–97, с. 104–106) та 3.2 (с. 109–118). Проте, на жаль, дисертантка здебільшого обмежується лише описом трансформації жіночих образів у творах нових міфологів і недостатньо концептуалізує саму гендерну проблематику. У її теоретичній експлікації вона залишається переважно ілюстративним матеріалом.

5. В якості рекомендації до змістовного наповнення корисним було б додатково порівняти аналітичну (англо-американську) традицію з герменевтичною (континентальною), особливо у контексті міфологічного наративу в сучасних медіа.

6. Варто було б розгорнути категорію «глобалізованого міфу» як міфу, що одночасно існує у різних контекстах і зазнає трансформації під впливом цифрової культури.

Бродецька Юлія Юрївна, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. По-перше, аналізуючи сучасні трансформації міфологічної свідомості як на колективному, так і на індивідуальному рівнях їхньої маніфестації, авторка зазначає, що найяскравішими формами тут виступають «нова міфологія» та «нова міфотворчість». Концептуалізація зазначених понять є магістральною в авторській моделі, а тому безумовно необхідною. Саме тому Марія Рижик звертається до власної інтерпретації цих понять. Так, авторка зазначає, що «нова міфологія – це «продукти» (художні твори, фільми, серіали, твори мистецтва), в яких спостерігається переосмислення старих міфів та архетипів з адаптацією до сучасних реалій і проблем і акцентуванням на них (фемінізм, гендерні питання, проблема нерівності) – переважно, без впровадження новаторських ідей. По суті, міф залишається тим самим, автори та режисери пропонують читачам та глядачам поглянути на нього з іншої точки зору. Метою нової міфології ми б назвали збереження зв'язків міфу з традиційною культурною спадщиною, але в той же час з актуалізацією міфу для сприйняття сучасною людиною» (с. 74). У свою чергу концепт «нова міфотворчість» інтерпретується як процес створення абсолютно нових міфів та наративів, у яких відображаються інтереси та цінності людини XXI століття. Як зазначає дисертантка, «мета цього феномена – формування абсолютно нових смислів для відображення поточних змін у соціумі» (с. 74). З огляду на те, що поняття «нова міфологія» та «нова міфотворчість» є концептуальними, на

мою думку, досить умовною, нерельєфною лишається їх змістовна наповненість. Тож відкритим є питання: чи не є у цьому випадку поняття «нова міфотворчість» та «реміфологізація» однопорядковими? До того ж, сама Марія Рижик зазначає, що надане розрізнення є умовним і виконує насамперед методологічну й методичну функцію в межах інтегральної дослідницької мети. У живій соціокультурній реальності «нова міфологія» та «нова міфотворчість» постають як різні модуси єдиного феномена.

2. По-друге, звертаючись до концепції «бізнес-сутри», запропонованої Д. Паттанайком як найконтроверсійнішої репрезентації «нової міфотворчості» (підрозділ 3.2), авторка зазначає, що остання – це адаптація індійської міфології до менеджменту та корпоративної культури. «Цей феномен можна розглядати як спробу повернути сакральний вимір у повсякденне життя» (с. 119). Таким чином, Марія Рижик ідентифікує вплив практик бізнес-сутри з філософським поворотом в індійській бізнес-комунікації (с. 167). Як наслідок, виникає наступне питання-зауваження: стосовно того, що це реверсія, сумнівів немає, але чи коректо застосовувати поняття «філософський поворот» до змін такого типу? Оскільки мова йде не про повернення сакрального у повсякденне життя, а про спроби вульгаризувати сакральне.

3. По-третє, виникають питання щодо застосування в рамках аналізу проблеми певних категорій, за допомогою яких описується дослідницька модель. Так, наприклад, визначаючи вектори трансформації інтерпретацій стародавніх індійських епосів представниками індійської «нової міфології», авторка наголошує, що «механізми та практики трансформацій створюють певну цілісність, що складається з таких характеристик, як: комерціалізація та медіалізація, мовний зсув, посилення феміністичної складової, зміна ієрархії в усталеній системі головних та другорядних персонажів, морально-етичні трансформації в системі героїв, що уособлюють добро та зло, перевертання негативних та позитивних персонажів. експертна аналітична функція «нової міфотворчості» (с. 165). З огляду на дану аналітику, мова йде не про цілісність, а про виділення системних характеристик «нової міфології», як властивостей досліджуваного феномену, що у стані гармонійної взаємодії призводять до цілісності усіх аспектів. Іншими словами, мова йде про опис проявів «нової міфології» як світоглядної системи, а не якісний стан феномену.

Готинян-Журавльова Віталія Віталіївна, доктор філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна, без зауважень.

Здобувачка надала обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження опонентів та рецензентів, а також на інші питання та показала високий

науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради,
«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 80.033.2025 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присуджує Рижик Марії ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 «Філософія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої
вченої ради

Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

